

Debatt

LENNART SJÖBERG:

Nederlagets psykologi

De borgerliga partierna i Sverige har luttats av en lång rad av nederlag. Först den oavbrutna socialdemokratiska regeringsmakten fram till 1976, så en kort tid av lycka avlöst av en serie regeringskriser när det visade sig att de borgerliga partierna inte kunde samarbeta i vissa nyckelfrågor och därefter de socialdemokratiska segervalen 1982 och 1985. Särskilt valet 1985 gick illa eftersom man hade haft anledning att förvänta sig en valseger det året vilket knappast var fallet 1982.

Personer som sympatiserar med de borgerliga partierna är av goda anledningar bekymrade. På 70-talet såg det ut som om det skulle vara möjligt att överkomma den socialdemokratiska dominansen. Det gick emellertid dåligt, inte bara för att de borgerliga partierna inte samarbetade särskilt väl, utan också för att de förde en politik som låg snubblande nära den socialdemokratiska.

Nu är borgerligheten inne i ett kristillstånd, betydligt förvärrat av de stora förändringarna av de borgerliga väljarnas sympatier. Resignationen och förvirringen leder till kraftlöshet. Vad är det egentligen som har hänt? Kunde det ha undvikits?

Varför blev det så litet av med att göra avsteg från socialdemokratisk politik när man faktiskt hade chansen? Var det verkligen så, att den socialdemokratiska politiken var det som landet behöve? Fanns det verkligen inga alternativ? Var tex högskolereformen 1977 fullständigt nödvändig att genomföra?

Varken denna "reform" eller andra av de myriader av stolligheter som socialdemokraterna tvingat på svenska folket var på det minsta vis nödvändig. Självfallet

fanns det alternativ. Högskolereformen med alla dess kantigheter och egendomligheter lever vi nu med och alltfler har börjat inse att det var en helt felaktig reform. Palme himself har talat om behovet av minskad "byråkrati" i högskolan och då har det gått långt, eftersom han varit byråkratins främste tillskyndare och beskyddare. Om han nu menade något med det.

Det finns alltså ingen som helst grund för det ständiga socialdemokratiska påståendet att "utvecklingen" kräver det ena eller det andra av deras favoritidéers genomförande. Och det är väl ändå inte så illa att borgerliga politiker *medvetet* omfattar denna dogm? Men socialdemokraterna har fått bilden av Makthavarna. Deras långa och tämligen framgångsrika kamp med att förändra det svenska samhället i enlighet med sina önskemål har haft en så bedövande inverkan på de borgerliga att de, fåraktigt nog, under perioden 1976-82 tydligen trodde att de för att behålla makten måste föra en politik som så mycket som möjligt liknade den socialdemokratiska. De "hjälpes" i detta avseende av den byråkrati som socialdemokratin byggt upp och bemannat med personer trogna den socialistiska ideologin.

Viljan, handlingskraften och kompetensen saknades helt enkelt för att man skulle kunna genomföra något radikalt annorlunda än "more of the same". Detta är förklaringen till att så litet hände. Den är psykologisk. Ingenting är "nödvändigt", det är de som har handlingskraften och självförtroendet nog att satsa på sina egna övertygelser som förändrar världen. Aldrig så mycket formell makt hjälper föga om den kraften saknas.

Det aktuella läget ger anledning till betänksamhet. Före valet 1985 fanns det en stor optimism i vissa borgerliga kretsar. SIFO-siffrorna pekade på borgerlig valseger. Man hade åtminstone inom moderaterna kommit att bli mycket väl medveten om att de borgerliga väljarna nu såg fram emot en annan typ av politik än den socialistiska. Det såg ut som svenska folket skulle ge mandat för förändring av utvecklingen, bort från den väg som bär snabbt mot socialismen.

Så kom det nederlag som visserligen inte var stort men som räckte för att Palme skulle sitta kvar vid makten i tre år till och kunna befästa och utveckla bla löntagarfonderna. Luften gick ur borgerligheten. Nåja, kanske inte ur folkpartiet, men jag skall återkomma till den saken längre fram i artikeln.

Den borgerliga defeatismen fick en grundlig förstärkning 1985. Socialdemokraterna gjorde en otrolig upphämtning och klarade to m att behålla regeringsmakten trots att KDS-rösterna gick in på den borgerliga sidan. Vem kan efter detta tro på allvar att det skall gå att vinna ett val? Dessutom gör skiftningarna i väljarsympatier på den borgerliga sidan att missämjan mellan dessa partier ökar, vilket minskar trovärdigheten hos det borgerliga regeringsalternativet.

Behandlingen av centerns samarbete med KDS i det borgerliga visar också på samma kombination av grundhet och defeatism. Detta samarbete var ett veritabelt snilledrag av centerledningen och borde normalt ha lett till ett regeringsskifte. Skillnaderna mellan blocken är ju så små att 2% tillskott på den ena sidan kan vara avgörande, inte bara för ett val utan för mycket lång tid. Socialdemokra-

terna förstod detta mycket väl, därav deras hysteriska anklagelser om "valfusk". Man borde därför ha med glädje och generositet hälsat KDS välkommet i det borgerliga lägret. I stället satte man upp sura miner och målade f-n på väggen. KDS påstods föra en reaktionär politik. Man var också rädd för att KDS skulle öka starkt och ta röster från andra borgerliga partier, borgerlighetens förbannelse är just denna konkurrens mellan partierna. Och i vissa kretsar såg man inte KDS-stödet som speciellt nödvändigt. Vi vet nu hur det var med den saken. Varje röst på den borgerliga sidan var guld värd. Man hade sannerligen inte råd att tacka nej till stöd.

Som det nu ser ut kommer centern inte att upprepa samarbetet med KDS i 1988 års val och ingen kan vara gladare för det än socialdemokraterna.

För att förstå resignationen och uppgivenheten inom borgerligheten måste vi se tillbaka. De flesta svenskar har ett minne av en ganska lång rad av val. Opinionsläget före valen har ofta gått emot socialdemokraterna. Det har bjudits "våldsamt motstånd" mot deras stegvisa socialisering av Sverige, mot utvecklingen till det extrema högskattesamhälle som vi har i dag. Ändå har det genomförts, steg efter steg. Och ändå har valen vunnits av (s), trots att marginalen i de flesta fall varit ytterst liten.

Socialdemokraterna själva ser givetvis regeringsinnehavet som något normalt. Det finns to m idéer om att det skulle skapas en speciell "balans" i samhället om (s) sitter i regeringsställning eftersom de borgerliga partierna enligt detta ytliga sätt att se saken identifieras med "SAF" eller "kapitalet". Gammal marxistisk

klasskampsteori, således.

Sanningen är, att socialdemokraterna inte suttit vid makten alla dessa år på grund av någon speciell insikt om verkligheten eller om vad det svenska folket verkligen behöver. Det har varit frågan om ett sammanträffande av en rad för dem lyckliga, och för landet olyckliga, omständigheter. Man fick administrera landet under en tid av exceptionell ekonomisk tillväxt. Före 1970 hade vi en författning som vid riksdagsvalen gynnade det största partiet och som starkt försvårade att snabba opinionsförändringar slog igenom på riksdagsmajoriteten. Dessutom var bondeförbundet, senare centerpartiet, under Gunnar Hedlunds ledning inte speciellt betuttat i tanken på en borgerlig regeringssamverkan.

Efter 1969 har vi en författning som ger fullständig proportionalitet i förhållandet mellan antal mandat i riksdagen och väljarnas preferenser för de skilda partier som når över 4%-spärren. Vi har haft 6 val sedan dess. De borgerliga har vunnit två, socialister och kommunister tre och ett blev oavgjort. Av denna statistik kan man sluta sig till att en borgerlig majoritet är ungefär lika trolig som en socialistisk. Det som ger känslan av den bedövande socialistiska styrkan är bara en illusion som beror av förhållandena före 1970.

Men illusioner kan vara nog så reella till sina verkningar om de delas av tillräckligt många människor. Socialdemokraterna ser sig onekligen som en sorts agenter för det svenska samhällets enligt deras trossystem nödvändiga omvandling till socialismen. Det verkar som om de borgerliga börjar tro att det är omöj-

ligt att stoppa Palme. Det är just en sådan tro som kan bli en självuppfyllande profetia.

Resignationen är inte för handen inom hela borgerligheten, det är sant. Folkpartiet kunde utnyttja moderaternas till följd av en exempellös hetspropaganda mycket utsatta läge och har under hösten kammat hem stora vinster i opinionen. Till vilken nytta? Palme fortsätter att regera och kan rida på motsättningarna mellan kommunister och borgerliga, och tyvärr även inom det borgerliga blocket. Det kan ju vara trevligt att ha många mandat i riksdagen men inflytandet på besluten blir inte stort. Om man inte sätter sig ner och direkt kohandlar med Palme, förstås. Det är detta som socialisterna hoppas på. Det skulle lösa kortsiktiga problem för Palme i minoritetsställning och det skulle för lång tid försvåra samarbete på den borgerliga sidan.

Under Palmes ledning har socialdemokraterna visat sin vilja till makt. Styrkan och fanatismen saknas inte. Under valrörelsen 1985 visade man sig för kanske första gången beredd till en cynisk manipulation av väljarna av närmast 30-talstyp. En lögn blir trodd bara den upprepas tillräckligt ofta är en gammal beprövad maxim och enligt den lade man upp sin valrörelse. I fortsättningen kommer man säkert att använda samma metoder.

I Palme har Sverige fått en ledande politiker som kombinerar intelligens, viljekraft och ohämmad cynism. För att pensionera honom från statsministerposten krävs sammanhållning på den borgerliga sidan, oförtröttligt ledarskap och optimism.